

Αν δεν επανεφεύρουμε τη δημοκρατία η τεχνολογία θα την ακυρώσει

Κώστας Π. Κατάρας

Με την τεχνολογία ως δίκοπο μαχαίρι να ασκεί οριζόντια αρνητικές πιέσεις στην κοινωνία-όπως είδαμε σε προηγούμενα σημειώματα-, η διάψευση των διεκδικήσεων και η δυσπιστία των πολιτών προς τις κυβερνήσεις είναι σήμερα στα ύψη, ενώ το μέλλον των εθνικών δημοκρατιών που ταλανίζονται ανάμεσα στην άνοδο μιας παγκόσμιας πλουτοκρατίας και των λαϊκών δικτατοριών, δεν φαντάζει ρόδινο. Πολλοί βλέπουν μια κρίση της δημοκρατίας, δηλαδή την υποχώρηση της πολιτικής προς όφελος της οικονομίας, την κυριαρχία των αγορών, την απαξίωση των πολιτικών θεσμών, την άνοδο αυταρχικών ηγετών, τη νομοθέτηση μέσα από πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, τον παροπλισμό και ταπείνωση του πολίτη, κ.λπ., ως ορισμένα μόνο από τα στοιχεία που δημιουργούν σήμερα επιτακτική την ανάγκη για μια επανεφεύρεση της δημοκρατίας.

Η τεχνοεπιστήμη και ειδικά οι εθιστικές τεχνολογίες του διαδικτύου αποτελούν ένα μεγάλο κίνδυνο της εποχής μας, γιατί αντί να “ελευθερώνουν”, δημιουργούν προϋποθέσεις για μια ενδεχόμενη ψηφιακή αποσάθρωση της δημοκρατίας, καθώς και την χειραγώγηση και απώλεια της ελεύθερης πολιτικής έκφρασης και ελευθερίας του ατόμου. Οι προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ με τη νίκη Τραμπ (2016) και το Brexit στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και εκλογικές διαδικασίες σε άλλες χώρες που αντιμετωπίζονται σχεδόν αποικιακά από τη Δύση, καταδεικνύουν ότι πραγματικά υπάρχει μια επικίνδυνη “ψηφιακή αποσάθρωση της δημοκρατίας” (digital disruption of democracy).

Πολλοί σύγχρονοι στοχαστές μιλούν για το πέρασμα από τη δημοκρατία στη μετα-δημοκρατία (post - democracy), ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε πρώτα από τον καθηγητή Κόλιν Κράουτς (Colin Crouch, *Coping with Post-Democracy*) στο Πανεπιστήμιο Γουόργικ και στο σχετικό βιβλίο του. Μεταξύ των αιτιών για την ανάπτυξη του φαινομένου ο Κράουτς αναφέρει και τις εξής: απουσία κοινών στόχων ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, παγκοσμιοποίηση, ιδιωτικοποιήσεις και ιδιαίτερα αυτές των δημόσιων / κοινωφελών οργανισμών.

Ηγέτες αχυράνθρωποι που εκχώρησαν στις εταιρείες τεράστια ισχύ, μια εργατική τάξη που την αποδυνάμωσαν και που σταδιακά εξαφανίζεται, υπερεθνικοί οργανισμοί και μορφώματα που ισοπεδώνουν την εθνική κυριαρχία, η Τέταρτη Εξουσία που σίγησε και έγινε ο πιο αναξιόπιστος θεσμός παγκοσμίως, η τεχνολογία που ενδεχομένως εκτρέφει έναν κρατικό Ψηφιακό Ολοκληρωτισμό, η υφαρπαγή της γνωσιακής μας ελευθερίας, της ελεύθερης βούλησης, αλλά και της ψήφου μας, η εξαπάτηση, η χειραγώγηση και η παθητικότητά μας που μετατρέπεται στη «νέα κανονικότητα», όλα αυτά συντείνουν στην αποδυνάμωση της δημοκρατίας, όπως μπορούμε να διακρίνουμε σκεπτόμενοι το μέλλον της.

Ο Τζοζάια Ομπέρ (Josiah Ober: *Demopolis - Democracy before Liberalism in Theory and Practice* (Δημόπολη / Η Δημοκρατία πριν από τον φιλελευθερισμό στη θεωρία και στην πράξη), διακρίνει κυρίως δύο χώρους όπου η δημοκρατία στη Δύση έχει προβλήματα:

- την ανάγκη να συμμετέχει ο πολίτης στις σημαντικές δημόσιες αποφάσεις, τις οποίες πλέον παίρνουν άλλοι για εμάς, μια πολιτικοοικονομική ελίτ της οποίας οι προθέσεις δεν είναι απαραίτητα καλοπροαίρετες, ενδεδειγμένες, αντικειμενικές και ηθικές.

- την ανάγκη να μην ταπεινώνεται ο πολίτης από την εξουσία / κράτος, αλλά, αντίθετα, να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων και να αναλαμβάνει το μερίδιο της ευθύνης του μέσα σε μια διαδικασία αυτοκυβέρνησης.

Ο Ομπέρ προτείνει τη «διαμόρφωση μιας δημοκρατικής κοινότητας» (μια Δημόπολη που κυβερνά ο δήμος), σε αντίθεση με την Καλλίπολη του Πλάτωνα που διοικείται από φιλοσόφους- βασιλιάδες.

Επανεκκίνηση της δημοκρατίας:

Εξάλλου, στο βιβλίο τους «Το πραξικόπημα των πολιτών» (Elisa Lewis, Romcin Slitine, *Le Coup d'Etat Citoyen*) οι συγγραφείς αναφέρουν ότι οι κληρωτοί, η ψηφιακή διαβούλευση, κ.λπ., μπορούν να μας βοηθήσουν να επανεκκινήσουμε τη δημοκρατία με τη βοήθεια της τεχνολογίας, ώστε να μπούμε στον 21ο αιώνα με μια πιο συνεργατική κοινωνία. Μια κοινωνία με νέες δυνατότητες εκπροσώπησης και λήψης αποφάσεων πέρα από ανούσιες διαμάχες του τύπου δεξιά-αριστερά, άμεσα από τους πολίτες και τις τοπικές κοινότητες, και με διαμοιρασμό της εξουσίας μέσα από συλλογικά δίκτυα ευφυΐας, κ.λπ.

Και είναι αυτό ακριβώς που μας επιτρέπουν πλέον τα καινούργια εργαλεία της ψηφιακής τεχνολογίας, λόγου χάριν, το λογισμικό ανοιχτού κώδικα, οι ψηφιακές διαβουλεύσεις και ειδικά το blockchain (που λαθεμένα έχει συνδεθεί κυρίως με τα ψηφιακά νομίσματα Bitcoin, Ethereum, Ripple, κ.ά., ενώ έχει απέραντες εφαρμογές).

Το block chain (στα ελληνικά: τεχνολογία κατανεμημένης εγγραφής) είναι μια τεχνολογία – πρακτικά ένας κατανεμημένος λογιστικός κατάλογος / distributed ledger– που επιτρέπει την ασφαλή αποθήκευση, διαχείριση, ανταλλαγή πληροφοριών και διενέργεια ηλεκτρονικών συναλλαγών, εξαφανίζοντας κάθε «μεσάζοντα» / ενδιάμεσο.

Χρησιμοποιεί λογισμικό ανοικτής πηγής (open source software) και, παραδόξως, είναι αυτή η ιδιότητα, δηλαδή το να είναι ανοικτό σε όλους, που του δίνει ασφάλεια και αξιοπιστία!

Αλγόριθμοι κρυπτογραφούν και κατακερματίζουν την κάθε πληροφορία, ενημερώνουν ακαριαία μια ατελείωτη σειρά σημείων (block), με τρόπο που δεν είναι αναστρέψιμος (αμεταβλητότητα δεδομένων), προσφέροντας την υψηλότερη δυνατή ασφάλεια.

Λόγω ακριβώς αυτής της μοναδικής ασφάλειας που προσφέρει, μπορούμε να υποθέσουμε ότι σύντομα θα δούμε την τεχνολογία αυτή σε εφαρμογές σχετικές με την εκλογική διαδικασία και μάλιστα με εφαρμογές από το κινητό τηλέφωνο, με τεράστια οφέλη (λόγου χάριν, το κόστος εκλογών ουσιαστικά μηδενίζεται, το ίδιο των δημοψηφισμάτων σε κεντρικό ή τοπικό επίπεδο, η συζήτηση για εκλογική νοθεία γίνεται το πιο σύντομο ανέκδοτο, κ.λπ.).

Και, φυσικά, η συμμετοχή των πολιτών αυξάνεται κατακόρυφα, κάτι που θα τους επιτρέψει να έρθουν πιο κοντά με τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Ο δρόμος προς την άμεση δημοκρατία

Έτσι, τα χρόνια που έρχονται, και ακριβώς λόγω αυτής της τεχνολογίας, αναμένεται ότι θα πραγματοποιηθεί μια σταδιακή μετακίνηση από την αντιπροσωπευτική δημοκρατία (representative democracy), με τη γνωστή εκλογή αντιπροσώπων του πολίτη, δηλαδή βουλευτών, προς την άμεση δημοκρατία (direct democracy), ίσως με έναν ενδιάμεσο σταθμό στη «ρέουσα δημοκρατία» (πρόχειρη μετάφραση του liquid democracy), η οποία έχει ήδη κάνει τη δειλή εμφάνισή της σε ορισμένες χώρες και της Ευρώπης.

Η «ρέουσα δημοκρατία» αποτελεί μια ενδιάμεση μορφή των πιο πάνω δύο συστημάτων, δηλαδή όταν οι πολίτες μπορούν να εξουσιοδοτήσουν τον αντιπρόσωπό τους (λόγου χάριν, βουλευτή) να ψηφίσει για αυτούς ή να ψηφίσουν οι ίδιοι (ή να εξουσιοδοτήσουν ένα άλλο άτομο / πολίτη να ψηφίσει για αυτούς). Επιπλέον, η τεχνολογία επιτρέπει να διαλέξουν έναν άλλο βουλευτή και όχι αυτόν που ψήφισαν στις εκλογές, να τους εκπροσωπήσει και να ψηφίσει αν κρίνουν ότι ξέρει καλύτερα ένα θέμα. Το ίδιο μπορούν να κάνουν εκχωρώντας την ψήφο τους σε έναν άλλο πολίτη, αν κρίνουν ότι αυτός ξέρει καλύτερα το υπό συζήτηση θέμα.

Φυσικά, πριν κάποια ψηφοφορία για ένα θέμα, μπορούν οι ψηφοφόροι ενός βουλευτή να ψηφίζουν μεταξύ τους ψηφιακά, και η τελική θέση τους να είναι υποχρεωτική για τον βουλευτή στην επικείμενη ψηφοφορία στη «Βουλή». Ήδη ένα παρόμοιο σύστημα είναι σε εφαρμογή από ένα μικρό κόμμα στη Σουηδία (Demoex / Directdemokraterna), καθώς και το Pirate Party στη Γερμανία, στην Ιταλία, στην Αυστρία, στην Ολλανδία, στη Νορβηγία, στη Γαλλία.

Θα εξαφανιστούν οι βουλευτές;

Όμως, όπως είπαμε, εκτός της ασφάλειας ένα άλλο κύριο γνώρισμα του block chain είναι και το γεγονός ότι εξαφανίζει τους ενδιάμεσους και βλέπουμε, λόγου χάριν, το Bitcoin να καθιστά τις τράπεζες –δηλαδή: μεσάζοντες με ληστρικές προμήθειες– «αχρείαστες», γιατί το ίδιο το block chain εγγυάται την ακρίβεια και ασφάλεια των συναλλαγών.

Κατά τον ίδιο τρόπο, μελλοντικά, αναμένεται να καταστούν «αχρείαστοι» και οι βουλευτές, ως μεσάζοντες μεταξύ του πολίτη και της νομοθετικής εξουσίας, όπως περιγράψαμε πιο πάνω. (Θυμίζουμε ότι η εξαφάνιση κάθε «μεσάζοντα» είναι το απόλυτο μοντέλο επιτυχίας στην ψηφιακή εποχή, όπως πρώτη έδειξε η Amazon που έφτιαξε τον πλουσιότερο άνθρωπο στον κόσμο, τον Jeff Bezos [Τζεφ Μπέζος].)

Πριν εξαφανιστούν τελείως, ίσως για λίγο γίνουν πραγματικοί μεταφορείς / κούριερ της θέλησης των πολιτών που τους ψήφισαν, και που θα κρίνονται κάθε ώρα / ημέρα και θα παύονται με ακαριαίες ψηφιακές διαδικασίες και όχι κάθε 4 χρόνια, αν εξαπατήσουν ψηφοφόρους ή δεν αποδίδουν.

Όνειρο.... Αναδιανομή της πολιτικής δύναμης και μια πραγματική δημοκρατική κοινότητα. Με την ταχύτατη, αυταρχική και προσβλητική επιβολή από το κράτος και τράπεζες πάσης φύσεως ψηφιακών διαδικασιών, ατελείωτων πλατφορμών, κ.λπ., που ζητούσαν το αδύνατο, από έναν, λόγου χάριν, κτηνοτρόφο στα Άγραφα να γίνει ειδικός στη πληροφορική, ο πολίτης αναγκάστηκε (και όχι πείστηκε) να κάνει τα πρώτα ψηφιακά του βήματα.

Ξέρει, λοιπόν, τώρα με την τεχνολογία block chain πώς να καταστήσει τις τράπεζες αχρείαστες και τους εκπροσώπους του στη Βουλή υπεύθυνους ή και αχρείαστους μεσάζοντες, και να στείλει ψηφιακά το «μήνυμα» που θέλει.

Η τεχνολογία μπορεί να τον βοηθήσει να πάρει τον έλεγχο των πραγμάτων στα χέρια του.

Η τεχνολογία λοιπόν είναι δίκικο μαχαίρι. Και για την πολιτική και για τη δημοκρατία.

Βήματα και πρωτοβουλίες ώστε ο πολίτης να έρθει πιο κοντά στις σημαντικές δημόσιες αποφάσεις έχουν ήδη γίνει σε διάφορες χώρες, όπως:

Ισλανδία – πολίτες με κλήρωση ανέλαβαν τη διαμόρφωση ενός νέου συντάγματος μετά την οικονομική κρίση του 2008 και μια σειρά άλλων ενεργειών, και έτσι οδήγησαν τους τραπεζίτες στη φυλακή (συνολικά 36 τραπεζίτες καταδικάστηκαν σε 96 χρόνια φυλάκισης), αλλά οδήγησαν και στη δικαιοσύνη τον τότε πρωθυπουργό της χώρας Geir Haarde, που δικάστηκε και βρέθηκε ένοχος. Πρόκειται για την πρώτη χώρα που, ως αποτέλεσμα της κρίσης του 2008, καταδίκασε τον πρωθυπουργό της. ("Iceland's former Prime Minister found guilty over country's 2008 financial crisis", *Daily Mail*, 23 Απριλίου 2012.

Ιρλανδία – πολίτες το 2013, επίσης με κλήρωση, εργάστηκαν για την αναθεώρηση του συντάγματος και προετοίμασαν και σχετικό δημοψήφισμα.

Εσθονία – η χώρα που πρωτοπορεί στο ψηφιακό κράτος, έχει δημιουργήσει τις υποδομές για εθνοσυνέλευση κληρωτών, ψηφιακές διαβουλεύσεις και, βέβαια, ψηφιακά δημοψηφίσματα (;).

Ελβετία – η διοικητική και πολιτική αποκέντρωση, η ουσιαστική συμμετοχή δήμων και μικρών κοινοτήτων με παράδοση στα κοινά, η κουλτούρα των δημοψηφισμάτων, κ.λπ., είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά για να έρθει πιο κοντά ο πολίτης στις δημόσιες αποφάσεις (αντίθετα, βλέπουμε σε χώρες όπως η Ελλάδα, με παράδοση αιώνων στην αποκεντρωμένη λειτουργία κοινοτήτων, αυτές βάνουσα να καταργούνται, θύματα σκοπιμοτήτων, όπως, λόγου χάριν, ο αποτυχημένος «Καλλικράτης»).

Εξελίξεις όπως οι παραπάνω θα ενταθούν και από τις δυνατότητες της τεχνολογίας, όπως περιγράψαμε.

Η στιγμή για τις «έξυπνες χώρες» να αρχίσουν την προετοιμασία είναι τώρα.